

raphraes Chaldaeus divinitus exposuit in humo modum, filii vestri sunt sicut plantationes dactylo- rum, in doctrina legis innutriti a juventute sua. Filia eorum splendida, et accepta sacerdotibus qui ministrant in medio templi. Plura de his vide in Annot. nostris ad praedictum psalmi locum, et ad Psalm. cxvii, tom. III. Expos. Patr. Graec. in Psalm.: Consule item quae supr. cap. 1, 2 annotavimus, ubi ostendimus fecunditatem esse donum Dei, et liberorum copiosam multitudinem fuisse benedictionem Antiqui Testamenti; quae cum istis locis sat fuse exposita, et infr. cap. xxi, 8 iterum attingenda, et uberius illustranda sint, ad sequentem versum transeamus, qui sic habet :

Var. 25. 26. INGREDIERIS IN ABUNDANTIA SEPULCRUM, SICUT INFERTUR AERCVS TRITICI IN TEMPORE SVO. — Pollicetur Eliphaz Jobo, si ad Deum vere conversus fuerit, posteriorem ejus gloriam haudquaquam similem fore priori, quae in medio vitae cursu defecit, ipsamque deseruit, sed in longam senectutem usque perennaturam, nec in sepulcro quidem ipso defecerat; sed postquam in hac vita diutissime feliciter in rerum omnium abundantia vixerit, cum insigni pompa funebri corpus ejus sepulture mandandum, non secus ac triticum maturum ac plenum magna sollicitudine et cura in horreum convertitur, et in pretio habetur. Pro in abundantia Vatablus et Pagninus ex Hebraeo transferunt in senectute, quae sit veluti quaedam bonorum omnium abundantia: sic olim longa vita viris justis in premium virtutis tribuebatur, juxta illud Psalm. xxxii, 10: « Convertetur populus meus hic, et dies pleni inventurum in eis; » item illud Psalm. xc, 16: « Longitudine dierum replebo eum; » et illud Psalm. xci, 15: « Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi; » unde ex illis tribus, Moyses inquam, Aaron et Maria, primo loco Maria, secundo Aaron, tertio Moyses obierunt, ordine scilicet sanctitatis, interprete Procopio, ut quo quis majorem sanctitatem colebat, eo longiorem vitam propagaret, quae in veteri lege magni loco praemii dabatur.

Quod autem dicitur, sicut infertur aerCVS tritici in tempore suo, Vatablus in Annot. legit explicatius, sicut succiditur aerCVS aut messis in tempore suo; Tigurina, quemadmodum frugum aerCVS increscit; Septuaginta, ὡς κείνη ἡσυχία καὶ ἡσυχία ἐπιβύβουρος, ἡ ἡσυχία ἐπιβύβουρος καὶ ἡσυχία ἐπιβύβουρος, tanquam frumentum maturum quod in tempore messurunt, vel sicut aerCVS arae in tempore comportatus, ubi pulchro exemplo explicatur virtutum abundantia, quae ostendenda est tempore mortis. Ut enim tempore messis omnia sub falce sunt, et falsis beneficio frugum aerCVS passim increscit; et qui in principio vix unius culmi erat, hinc inde jacit culmi in molem exsurgit grandem: ita homo, dum mortis falci appropinquat, de beneficio mortis appropinquantis hoc habet, ut multiplices virtutum manipulos congerat, diutissimosque divini amoris thesauros aperiat. Optime autem

Longa vita olim erat premium virtutis.

Justus aerCVS tritici comparatur.

talis comparatur aerCVo non hordei, quod est cibus jumentorum, quia opera jumentis similia omnino respuit; sed tritici, quod nutrimentum est hominum ratione utentium, et dicitur aerCVus, ut omne genus fructuum comprehendat, sive trigesimum, sive sexagesimum, aut centesimum: omnes enim, sive conjugali, sive cœlibes, aut virgines, copiosos fructus ferre debent sanctorum operum, juxta proprium cujusque statum. Sicut autem aerCVus tritici ab inferioribus ad superiora crescendo ascendit, ita ut inferiori parte laeior sit, angustior vero in superiori: sic incrementa debemus curare virtutum a minoribus ad majora sensim progrediendo, emulantes semper charismata meliora, amplius nos in dies stringentes in iis quae ad carnem spectant, ut spiritus ad supera subtilius elevetur.

Rursus, sicut aerCVus tritici ex multis exiguis granis simul unitis ascendit et elevatur: sic perfectus animae ex multis operibus non solum maximis, sed etiam minimis, et ex plurimis etiam minutis cogitationibus et affectibus per eandem charitatem unitis consurgit: quidquid enim ad impletionem legis ac divinae voluntatis spectat, etsi minimum videatur, cumulum istum auget, et animam reddit pulchriorem: velut qui vestem sericam minutis stellulis aureis interspergit venustiores illam efficit, ita ut alia ab illa priore appareat: sic justus per minimorum observantiam maximum adipiscitur splendorem, ut quasi alius videatur a seipso cum haec negigebat. Tandem quo aerCVus iste fuerit alio et copiosior, eo spiritualibus operibus animam amplius locupletat; unde adveniente hora mortis, sicut hic dicitur: « Ingredieris in abundantia sepulcrum, sicut infertur aerCVus tritici in tempore suo, » id est, morietis cum magna divitiarum spiritualium abundantia, et cum ingenti segete bonorum operum, quae morientes in Domino sequuntur; cum quibus introduceris in caelum eo modo quo aerCVus tritici tempore suo in horreum infertur. Etenim prius triticum in agro increvit, deinde deductum cum paleis ad arcam trahitur, et ventis concussum mundatur, ac tandem separatam a paleis portatur ad horreum: sic just post incrementa virtutum, multasque pergrassas tribulationes, quibus a paleis separantur grana, in caelestia horrea congregantur, uti pulchre D. Gregorius lib. VI Moral. cap. xxix: « Deum post allicionem, inquit, justi premia patriae caelestis inveniunt, quasi post pressuras ad horreum grana deferuntur; et in alieno quidem tempore persecutiones sentiunt, sed in suo a persecutione requiescunt, electis quippe alienum tempus est vita praesens, suum autem aeterna: vide fuisit S. Gregorium cap. xvi, xxvi, xxvii, xxviii, xxix.

27. ECCE HOC UT INVESTIGAVIMUS ITA EST: QUOD AUDITUM MENTE PERTRACTA; — quibus verbis Eliphaz declarat haec quae duobus hisce capitibus attulit neque temere neque inconsiderate pro-

Magna perfectio in minimorum observantia.

Ver. 27

lata fuisse, sed post longam sive experientiam sive meditationem: quare monet Jobum ut ea conservet in animo suo, et memori mente reponet, ne effluant, aut oblivioni tradantur; sed secum diu multumque de iis meditetur, si modo rebus suis in posterum melius esse consultum velit, et illud quod ei reliquum superest vitae sine ullo errore atque offensione peragere desideret. Septuaginta vertunt, ἰδοὺ τῶν αὐτῶν ἡσυχίασεν, τῶν αὐτῶν ἡ ἀσυχίασεν ὅτι δι' ἡσυχίας αὐτοῦ, et τὴ ἡσυχίας, ecce haec ita exquisivimus, haec sunt quae audivimus: tu vero scito tibi ipsi, si quid egeris; S. Augustinus Annot. in Job legit, tu vero scito te ipsum, id est examina conscientiam tuam, eamque serio discute, numquid forte occultum in ea crimen lateat, propter quod a Deo puniaris, quasi dicit

Eliphaz (ut quidem Olympiodorus et Polychronius in Caten. Patr. interpretantur) illud tibi in primis cogitandum ac sedulo investigandum est, quorumnam peccatorum penas luas; deinde ratio tibi inuenda est, quemadmodum omni adhibita diligentia divinum Numen tibi placatum et propitium reddas: malum enim quod ignoratur minime curatur, ita Eliphaz hic finit longam orationem duobus cap. praeced. comprehensam; quibus satis abunde ostendit se conceptum sermonem tenere minime potuisse: sicut autem pluralis numeri verbo suorum amicorum nomine sermonum exorsus erat; ita etiam eodem numero corumdem nomine illum concludit: cui Job sequenti capite graviter ac sententiose respondet.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jobus hic rationem reddit gemituum suorum, quos a doloris, quem patiebatur, magnitudine superari contendit, asserens se longe graviora perpepi, quam peccatis suis secundum legem Dei ordinariam promeritus sit; simulque affirmans se tantos corporis animique dolores naturaliter non posse diutius sustinere, ideoque mortem, quae tantis miseris finem imponat, jure merito exoptare; praesertim cum sibi ipsi in tantis cruciatibus subvenire non possit, neque ab aliis, qui fidem et officium prodiderunt, levamen expectet; quibus propterea graviter aliquid manatur. Deinde in amicis, qui ipsam consolantur advennerant, et fidem requirit, et inclementiam reprehendit: ab ipsis tamen doceri non recusat, dummodo et ipsi vicissim et aequas aures praebant, atque ab omni pertinaci contentione absterneant.

1. Respondens autem Job, dixit: 2. Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui: et calamitas, quam patior, in statera. 3. Quasi arena maris haec gravior appareret: unde et verba mea dolore sunt plena: 4. Quia sagittae Domini in me sunt, quarum indignatio ebit spiritum meum, et terrores Domini militant contra me. 5. Numquid rugiet onager cum haberit herbam? aut mugiet bos cum ante praesepe plenum steterit? 6. Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem? 7. Quae prius non lebat tangere anima mea, nunc praesepe angustia, cibi mei sunt. 8. Quis det ut veniat petitio mea: et quod exspecto, tribuat mihi Deus? 9. Et qui cepit, ipse me conerat: solvat manum suam, et succidat me? 10. Et haec mihi sit consolatio, ut affligens me dolore, non pareat, nec contradicam sermonibus Sancti. 11. Quae enim fortitudo mea ut sustineam? aut quis finis meus, ut patienter agam? 12. Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea aenea est. 13. Ecce, non est auxilium mihi in me, et necessarii quoque mei recesserunt a me. 14. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit. 15. Fratres mei praeterierunt me, sicut torrens qui raptim transit in convallibus. 16. Qui timent pruinam, irruet super eos nix. 17. Tempore, quo fuerint dissipati, peribunt: et ut incaluerit, solventur de loco suo. 18. Involuta sunt semitae gressuum eorum: ambulabunt in vacuum, et peribunt. 19. Considerate semitas Thema, itinera Saba, et expectate paulisper. 20. Confusi sunt, quia speravi: veniunt quoque usque ad me, et pudore cooperiti sunt. 21. Nunc venistis: et modo videntes plagam meam timetis. 22. Numquid dixi: Afferte mihi, et de substantia vestra donate mihi? 23. Vel, liberate me de manu hostis, et de manu robustorum eruite me? 24. Docete

libraminis factus hinc in se calamitatem nostram et illinc peccata suspendit. » Verum Rupertus lib. II De Oper. Spirit. Sanct. cap viii stateram hanc non Christum, sed crucem ipsam interpretatur : « Erat, inquit, crux statera Patris habens disposita hinc in lance iudicii peccata mundi, inde in lance misericordiae calamitatem generis humani; sed vicit pondere calamitas in lance misericordiae, lancemque sustollens iudicii deussit peccata in profundum maris; juxta illud Mich. vii, 19 : Projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. » Christi enim dolentis passio totius generis humani doloribus superaddita praeponderavit : plus enim penarum de humano genere sumptum fuit quam culpa meruisset : quod eorum tanquam illustrissimum de cruce canit Ecclesia in hymno illo de Passione Domini, a Sedulo, secundum plurimorum sententiam, composito :

Beata cujus brachis
Saci pendit pretium,
Statera facta corporis.

Hinc collige, non omnes afflictiones esse propter peccata ejus qui affligitur, ut patet in Christo, et S. Jobo, qui figuram Christi gessit, et aliis sanctis, qui plus perpassi fuerunt quam essent meriti; unde in Ecclesia existit thesaurus indulgentiarum ex meritis passionis Christi et sanctorum, que in utilitatem nostram redundant, et piis suffragiis eorum nobis prostrat ad satisfaciendum pro peccatis nostris.

Porro illud, unde et verba mea dolore sunt plena, placuit interpreti ad sensum vertere; id quod sic per elegantem hebraismum dicitur, ideo verba mea absorpta sunt, per verbum אָרַב לִי; quod significat deglutire, absorbere; deglutire autem verba aliquando significat precipitanter et inconsiderate loqui : sicut de impio per hoc verbum dixit aliquando Psalmista Psalm. LI, 6 : « Dilexisti omnia verba precipitationis (proprie devotionalis) lingua dolosa : » sic per idem verbum dicitur a Salomone Prov. XX, 25 : « Ruina est devorare sanctos (alias sanctitatem) et post votum retrahere, » id est, exitium est devorare verba sancta, et precipitanter et inconsiderate proferre verba tua in oratione, et post vota reverti ad peccata : sicut e contra de verbis mature et sensate prolatis dixit Sapiens Prov. xxv, 11 : « Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo : » juxta hebraicum textum esset, verbum dictum super rotis suis : multae enim sunt rotae, super quas si verbum deportletur non precipitabitur; si vero nimis inconsideranter pronuntietur, quasi de curru in terram desiliat; unde auctor Ecclesiastici cap. xxviii, vers. 29 auribus adhibet spinas, ne audiant « linguam nequam; » ori autem ostia, seras, frena ac stateram verbis : conflare quoque vult illa « sicut aurum et argentum, ne labatur lingua, et cadat quis (velut e curru ruptis rotis) in conspectu inimicorum in-

Crux Christi statera.

Christus, Hinc collige, non omnes afflictiones esse propter peccata ejus qui affligitur, ut patet in Christo, et S. Jobo, qui figuram Christi gessit, et aliis sanctis, qui plus perpassi fuerunt quam essent meriti; unde in Ecclesia existit thesaurus indulgentiarum ex meritis passionis Christi et sanctorum, que in utilitatem nostram redundant, et piis suffragiis eorum nobis prostrat ad satisfaciendum pro peccatis nostris.

Dehinc re verba quid significet.

Verba non precipitabitur, da, sed proferenda.

sidiantium sibi, et sit casus ejus insanabilis in mortem. » Apta quidem est cum aliis metaphrasis poetice talis hujus hebraismi applicatio, ut absorpta dicantur verba, id est justo breviora, juxta tritum illud :

Vix satis esse queunt tanto jam verba dolori.

In hoc autem loco haec forma loquendi significat feslinanter et minus distincte verba proferre, ita ut vehementissimus ob recentes gravissimasque calamitates dolor verba quaedam amaritudine plena ab eo extorsit, et erumpere fecerit; ideo Vulgatus vertit, unde et verba mea dolore sunt plena, id est, ex abundantia afflictissimi cordis cum aliquo zelo prolata; quem immerito iracundiam et impatientiam nuncupas : ita Bolucius.

Septuaginta reddunt, ἄλλ' ἔτι τὸν πόνον μου ἔτι πᾶσι, sed ut videtur verba mea sunt mala; ita quoque S. Augustinus legit; Aquila, ἔτι τὸν πόνον μου κατεστρέψατο, propter hoc verba mea convulsata sunt, quam lectionem sequitur Complutensis; Symmachus, ἡ λόγῳ μου κατέμαξα, sermones mei peranari; Theodotus ἔστραξα, intercessi, aut molesti. Diluit autem hic notam impatientiae, quam visus est incurrere diei suo malodiendo, ostendens verba illa, licet Eliphazo viderentur, non tamen revera fuisse mala, neque ex indignatione, exeratione aut turbidiori aliquo affectu processisse, sed doloris, molestiarum, amaritudinis et afflictionis magnitudine et vehementia illi extorta esse : significabat enim quid pateretur, non quid aliis precaretur male, aut quid injustum accepisset a Deo, q. d. Ne mireris animove commovearis Eliphaz, quod istiusmodi verba protulerim : cruciatus enim adeo immanis et insolens est, ut sine impatientiae culpa verbis tristibus mererem exhalare debuerim; cuius amplioem in sequentibus rationem reddit.

4. QUIA SAGITTAE DOMINI IN ME SUNT : QUARUM INDIGNATIO ERIBIT SPIRITUM MEUM, ET TERRORES DOMINI MILITANT CONTRA ME. — Quid mirum, inquit Job, si lamenter, ac in modos lugubres verba promam; siquidem sagittae Domini, que sunt ingentia et portentosa mala a Deo illata, me ita sauciant atque discruciant, ut respirare nequeam : ipsa nimirum testata prodigiis indignatio Dei eripit mihi halitum, et terrore, qui oriur et praedio Dei tela vibrantis, exanimat, cum adhuc arcus ejus intentus sit ad plagam ulteriorem. Describit Deum tanquam bellatorem, cui arma, arcum et sagittas attribuit. Sagittae autem pro dira vexatione proverbialiter specie in Scriptura usurpantur, cuius rei exempla sunt obvia, praesertim in Psalmis, ubi de Deo David ait Psalm. vii, 13 : « Arcum suum tetendit, et paravit illum : et in eo paravit vasa mortis : sagittas suas ardentibus effecit; » et Psalm. xxxvii, 2 doloribus confectus, eadem utens dicendi ratione ait : « Quoniam sagittae tuae infixae sunt mihi; » ad quem locum S. Basilii Da-

Verba Jobi non erant in aliquo manere dignitate, sed dolorem.

Verz. 4. Sagittae Domini vocantur magna tribulatione.

Quomodo Sagittae Dei vol-

et videm cum Jobo comparans : « Quemadmodum, inquit, Job diaboli sagittas, ulcera ipsis corporis, quoniam permissione Dei facta erant, Domini sagittas nominavi cum ait : Sagittae Domini in corpore meo sunt; quarum indignatio exhausti sanguinem meum : sic verosimile est etiam Davidem hic sagittas Domini dixisse, quoniam permissione Dei adversarius ipsum impugnabat, ut disceret non dicere : Non commovebor in aeternum, etc. Quapropter merito traditus est tentatori, qui animam ipsius attingens majori damno ipsum quam Job affecit. » Simili fere ratione mythologi et poetae fictos suos deos arcu, jaculis sagittisque instruunt, Jovi fulgur dederunt ob facultatem puniendi; Apollini sagittas propter facultatem persuadendi; Cupidini tela, quae amorem conciliunt, sed quae ipsi fidei, haec aliorum ac sanctorum sensu in sacris symbolis Deo vero tribuantur.

Porro haec sagittae, quae hic Domini, in Hebraeo יָרֵי שַׂדַּי dicuntur, quod verbum ad Dei benignitatem et amorem refertur; unde facile apparet Jobum, licet harum sagittarum Dei vehementiam in inferiori parte valde sentiret, eas tamen per rationem superiorem tanquam amoris sagittas a benigna Dei manu submissas prorsus animo suscipere; neque vero caret mysterio, quod eas in se esse dicit; quod boni omnis essa ex Jonathae jeculatione colligitur. Jaculabatur scilicet arcaea significatione sagittas in gratiam Davidis intimus ejus amicus Jonathas : et hic quidem sagittarum scopus sensusque erat I Reg. xx, 22 : « Si dixerio puero : Ecce sagittae intra te sunt, tolle eas, tu veni ad me : quia pax tibi est, et nihil est mali, vivit Dominus : si autem sic locutus fuero puero : Ecce sagittae ultra se sunt, vade in pace : quia dimisit te Dominus. » Aptissime quidem hoc mysticum loci hujus sensum illustrat : etenim si Dei sagittae ultra peccatorem sunt, actum est de illo, et dimisit eum Dominus secundum desideria cordis ejus Psalm. lxxx, 11 : at enim vero si sagittae intra illum sunt, si percussus et tribulationibus vexatus est, pax illi erit; « et nihil est mali, vivit Dominus. » Quare? explicat hic Job : « Quia sagittae Domini in me sunt; » quae scilicet id quod in me humanum et terrenum erat interimunt, et ad deum redire cogunt : ita S. Gregorius lib. VII Moral. cap. iii : « Sagittae, inquit, Domini spiritum hominis ebibunt, cum supernae animadversionis sententiae afflictam mentem ab elatione compescunt. Sagittae Domini spiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus introrsus trahunt; » et post pauca in eandem sententiam : « Sagittarum, inquit, indignatio justi spiritum ebibit; quia supernae sententiae electos, quos in peccatis invenit, dum vulnerat immutat, ut dirutiam suam transfixa mens deserat, atque ex salutariter vulneris sanguinis confessionis curat. » Sed haec in utramque partem ita pulchre versat hoc loco S. Chrysostomus : « Si quem, inquit, vides habentem ulcus, vermes et saniem a corpore de-

fluentem, nec vulnus tamen aut ulcus curantem; nam alterum vero pariter affectum, qui medicorum utatur opera, qui uratur, seceatur, et acerbis medicamentis deglutit, utrum istorum quae lugebis? eumne qui aeger est, nec curatur? an eum qui aeger est, et curatur? haud dubio quin eum potius, qui cum aeger sit non curatur. Ita quoque peccatores sicut duo, quorum unus quidem puniatur, alter vero non puniatur; ne dicas : Beatus hic est, quia divitiis affluit, orphanos spoliavit, viduas opprimnit, tametsi non aegrotat; sed cum rapiat est in existimatione, cumulat honor, dominatur, nullis adversis rerum humanarum casibus laeditur, non febrim, non afflictationem, non alio quovis morbo, liberorum ingitur choro, senectutem beate transigit : at hunc tu maxime luge, quod aegrotet, nec tamen curetur. » Hactenus S. Chrysostomus. Sed ut ad sagittarum imaginem redeam, sic eam ad hanc rem usurpabat Habacuc dicens cap. iii, vers. 14 : « In luce sagittarum tuarum ibunt, in splendore fulgurantis haste tuae, » q. d. Tunc e tenebris vitiorum erumpent cum tribulationum jaculis eos sagittaveris; ita fero Rupertus : « Sagittae tuae et fulgurantis haste tuae, id est plaga tuae et eruditio tua humen populo tuo praebuerunt. » Vide istam locum fatus a me explicatum, tom. III Expos. PP. Graec. in Psalm. ; ubi Scriptura quoque cantica explicantur.

Job itaque adversitates suas Domini sagittas nuncupat, tum quia Dei amor arcum suum tetenderat, jaculante paraverat, quibus Jobi corpus tanquam scopum attingeret, ut amoris telis confixum remaneret, ut amoris telis confixum remaneret, et sicut cervus majori siti inardescens ad fontem aeternae vitae velociter curreret : tum quia explorant interiora pectoris. « Dominus enim, inquit Ambrosius in Psalm. xxxiii, ideo dat tentatori potestatem, ut hominum in tentationibus probetur affectus : ideo fit persecutio, ut fides luceat, virtus excellat, mens interna omnibus manifestetur; ergo tentatio quasi sagitta penetrat interiora hominis, et quasi gladius Dei, qui scrutatur interna, » ut nimirum latians virtutis decor magis illucescat.

Ceterum Septuaginta significanter hunc versum vertunt hoc modo, ἄλλ' ἔτι τὸν πόνον μου ἔτι πᾶσι, sed ut videtur verba mea sunt mala; ita quoque S. Augustinus legit; Aquila, ἔτι τὸν πόνον μου κατεστρέψατο, propter hoc verba mea convulsata sunt, quam lectionem sequitur Complutensis; Symmachus, ἡ λόγῳ μου κατέμαξα, sermones mei peranari; Theodotus ἔστραξα, intercessi, aut molesti. Diluit autem hic notam impatientiae, quam visus est incurrere diei suo malodiendo, ostendens verba illa, licet Eliphazo viderentur, non tamen revera fuisse mala, neque ex indignatione, exeratione aut turbidiori aliquo affectu processisse, sed doloris, molestiarum, amaritudinis et afflictionis magnitudine et vehementia illi extorta esse : significabat enim quid pateretur, non quid aliis precaretur male, aut quid injustum accepisset a Deo, q. d. Ne mireris animove commovearis Eliphaz, quod istiusmodi verba protulerim : cruciatus enim adeo immanis et insolens est, ut sine impatientiae culpa verbis tristibus mererem exhalare debuerim; cuius amplioem in sequentibus rationem reddit.

Err Job adversitates suas appellat sagittas.

Dens S. Jobum et suos multipliciter probat.

Cogitatio erummarum ipsa gravior.

Hæc sævior plaga est, quod positus in tanta calamitate spiritus meus exhibi venenum sagittarum, quas Deus in me torquet: non enim tam graviter et acerbe me vexat tot erummarum numerosa plaga quam mea cogitatio, quæ avide exhibet et exsugit venena erummarum: quippe vix cogitare possum que dolorem minuunt et animum levent, ad venena plagarum sitiit animus, acerbitates cogitat et molestissimas rationes, et in eis molestissime deliciatur. Hæc intolerabilior calamitas est, et que me gravius angit; mentis acie exaeco rationes molestiæ, venenum erummarum exhibit animus meus; ego mei plagarius sum; ego cogitatione mea adversus me sævio crudeliter, et præ plagis ipsis acerbior fero: hoc gemo. Non sagitta, sed venenum, quod ego e sagitta sugo, intolerabilem facit dolorem, et spiritum exhibi meum, id est me exanimat: itaque per sagittas hoc loco molestissimas curas et turbidas cogitationes intellexit, hæ enim et a bonis auctoribus *avulserunt* appellantur et *spinosa*, et sagittas similitudinem habent, quatenus, que longissime a nobis sunt, et quæ nunquam erunt, per vana ferriculamenta nos pungunt et vellicant. His porro dicit spiritum suum exhibi: quod idem est ac se illis adeo cruciari, ut spiritu pene et anima deficeret. Addit deinde more Scripture clarius quantum essent iste sagittæ dum subdit:

ET TERRORS DOMINI MILITANT CONTRA ME. — In Hebreo est *עירבתי* *inhorruim*; id est *ordinati* sum, instructa acie in me veniunt; quemadmodum scilicet in acie inimicorum prius auditur strepitus, deinde manus conseruntur, ac tandem cædes passim fiunt, et vulnera infliguntur, non aliter Dei justitia quasi instructa acie homines aggreditur; verum in hoc sæculo quantumcumque seivire videatur, quantumcumque mala immittere, tantum strepitus auditur; in futuro seculo tormenta explodenda, signa conferenda, homines impii prosternendi lethoque et neci dandi. Rem confirmat Psalmista dicens *Psalm. LXXXVII, 17*: « In me transierunt ire tuæ, et terrores tui conturbaverunt me: » *ira quæ transiunt* ad homines adhuc viventes; *terrores qui conturbant* ad vita functos referunt possunt: præsentia enim supplicia transeunt, et instar vocis vix aurem percellunt dum evanescent; futura vero grassantur, dissecant, conterunt, delent, nec tamen unquam abeunt: audi S. Gregorium lib. VII *Moral.* cap. III hæc ita explicantem: « Justorum, inquit, mens non solum perpendit quod tolerat, sed etiam pavet quod restat: vidit qualia in hac vita patitur; metuit ne posthac graviora patiat; jam ergo sententiam tolerat in pœnâ, sed miras adhuc futuri iudicii formidat ex culpa; hinc Psalmista ait: *In me transierunt ira tuæ, et terrores tui conturbaverunt me*: interni quippe iudicii postquam ire pertranseunt etiam terrores conturbant: quia jam aliud de damnatione patimur, et adhuc aliud de æterna damnatione for-

Justitia Dei ante vulnera terrores præmittit.

midamus: » sic ille. Non solum igitur vulnera et detrimenta, sed etiam terrores atque formidines in hac vita nonnunquam sanctos exagitant atque conturbant: non enim possunt non vehementer timere et expavescere ii qui Deum, in quo uno spem præsidii sui posuerant, sibi adversari sentiunt, qua de causa David ait *Psalm. LIV, 6*. « Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me. Timor et tremor venerunt super me, et contulerunt me tenebræ: » sic de Christo quoque Salvatore in horto agonizante scribitur in Evangelio *Marc. XIV, 33*, quod coepit pavere et tædere. Sed Septuaginta interpretes ultimam hæc versus partem omiserunt, forte quia continuebatur in altera, et ejus loco posuerunt, *ὅταν ἀρξῆται λαλεῖν κερτοῖσι πρὸς ἐμὲ, cum cæpero loqui stimulant me*, sagittæ scilicet, de quibus ante facta est mentio; ut nimirum indicarent causam, cur antea dixerat verba sua doloris esse plena.

5. NUMQUID RUGIET ONAGRUS CUM HABUERIT HERBAM? **Vers. 5.** AUT MUGIET BOS CUM ANTE PRÆSEPE PLENUM STETERIT? — q. d. Non mirum vos ut onagros vel boves longe abesse a miseriæ meæ sensu, cum omnia sint vobis prospera et abundantiæ: facile hoc pacto est a lamentatione esse alienos, quia neque onager rudis cum in pascuis moratur abundantibus, neque mugit bos cum feni satis habet in præsepio: tolle ab utroque fabulum, neque ille a ruditi neque a mugitu iste querulo cessabit. Est autem onager, ut nomen ipsum indicat *asinus silvestris*, qui licet moribus a domestico plurimum differat, ex eodem tamen genere esse totius corporis figura indicat: Nicephorus Callistus lib. II *Hist. Eccles.* cap. XIX agens de India sic eleganter eum describit: « Hæc eadem regio et asinos feros magnitudine ingentes fert, pelle mirifice præter morem versicolores, albo scilicet et nigro colore admodum inter se variatis; e zona quædam a summa dorsi spina ad latera et ventrem demisse, atque ibi divisæ et conversionibus quibusdam inter se implicatæ mirificæ et novam efficiunt plicaturam et varietatem. » Eodem modo describit illum Oppianus lib. III. Apte autem Job onager herbam tribuit, aliter enim, inquit Oppianus, pastu herbarum, quas abunde fœdit terra; unde Græci *ὄναγρον* vocant loca, ubi onagri pascentur, ut *ἄναγρον*, ubi equi pabulantur; videtur autem inter alias herbas oleribus potissimum delectari, nam legimus apud D. Hieronymum in *Vita S. Hilar.* istiusmodi miraculum his verbis: « Postquam autem ad hortulum venerant: Videtis, inquit, Isaac, hoc pomarium arbusculis consitum et oleribus virens? Ante hoc ferme triennium cum onagrorum grex vastaret, unum e ductoribus eorum stare jussit, baculoque tendens latera: Quare, inquit, comeditis quod non seminastis? et exinde accepit, ad quas pontandas ventitabant, nonquam ii nec arbusculam nec olera contigerunt: » sic ille.

Viri huius in adversis cogitationibus non valde timet.

Onager est typus demoralis et peccatoris.

Hæretici onagris comparantur, quia in suis voluntatibus dimissi, a vinculis sunt fidei et rationis alieni.

Vers. 6.

Onager qualiter hostiat.

Herbæ vocantur.

Onager liberis, bos conjugatos repræsentat.

Multa in oraculis psalmodum ac prophetarum de hæc bellua leguntur mysticis plena symbolis et doctrinis: ac in primis ob silvestrem feritatem typum gerit demonis ac peccatoris, ut S. Chrysostomus ad illud *Psalm. cii, 11*: « Expectabant onagri in siti sua, » annotavit. D. Gregorius etiam exponens illud *Job xxiv, 5*: *Alii quasi onagri in deserto egrediuntur*: « Onagris, inquit, comparantur hæretici, quia in suis voluntatibus dimissi, a vinculis sunt fidei et rationis alieni. » Recte quoque per onagram carnalis Israel sive Judæus hic intelligitur; qui vinculo Domini ligari et ad præsepe ejus duci contempsit, sicut ipse Dominus ait *Isai. 1, 3*: « Cognovit bos possessorem suum et asinus præsepe Domini sui, Israel autem me non cognovit, et populus meus me non intellexit: » nam sicut per bovem, qui possessorem suum, et per asinum, qui præsepe Domini sui cognovit, credens et fidelis quisque intelligitur, ille de Judæis, iste de gentibus: sic Israel, qui Dominum eundem non cognovit, vel populus, qui eum non intellexit, imo cognoscere aut intelligere noluit, recte onager dicitur, id est asinus quidem, sed superbus; asinus præ stultitia, sed infrensus et præsepi domini contemptor vel ignarus præ superbia. Plura de onagri natura, victu ac proprietatibus vide apud Ulysses Aldrovandum lib. I *De Quadr. solidèp.*; de bove vero fuisse sub initium lib. *De Quadr. bisulc.*

Septuaginta reddunt hoc modo versum istum, *τί γὰρ; καὶ θρασυῖα κερτοῖσιν ὄναγρος, ἀλλ' ἢ τὰ ἄναγρον; Εἰ δὲ καὶ ἔφασι ποῖον βῆμα, ἐπὶ φάρυγι ἔχον τὰ βῆματα; quid enim? nunquid frustra onager clamabit, nisi escas requirens? Nunquid et erumpit vocem bos, cum habeat in præsepio citos? Symmachus vertit: καὶ στίμην λαλοῦν ὄναγρος κερτοῖσιν ἄναγρον; num ingemiscit fame onager si adsit gramen? q. d. Onager ingemiscit fame onager si adsit gramen? q. d. Onager non rudet frustra, nisi quia eget, quanto magis intelligendum est me non frustra hos clamores edere, nisi quod ea res me deliciat, qua deficiente clamare cogor; utitur autem similitudine duorum animalium, quorum alterum indomitum naturali quædam immunitate fruitur; alterum subjugale, quod licet serviat, pastu tamen suo neutiquam frustratur. Onager autem eos significat homines, qui neque conjugio religati, neque curis publicis addicti licentius vivunt, et spontanea quasi pabula carpunt; bos vero conjugatos, vel curis et muniis variis obstrictos, quibus pastus non absque vineulis provenit. Sensus ergo Jobi est: Ego non sum in hac extrema calamitate cum aliis hominibus comparandus sive solutis sive alligatis, qui optatis suis minime fraudantur: ii quippe cur lugubria carmina edunt? si enim fruuntur his quæ cupiunt, quorsum querimonias et lamenta gement? sic sane tu Eliphaz et socii, qui tametsi republicæ, ejus curam geritis, adstricti sitis; opes tamen vobis et honores et oblectamenta circumstant. Quid ergo mirum, si nihil nisi suave loquamini? At infelix ego, cujus opes,*

valetudinem et honorem ingruens adversitas turbat decoxit; quo pacto non offeram verba meroris plena, et sortem adversam defleam? Equid mirum aut insolitum me more animantis pabulo carentis gemere, cum familiaris sit illis pene universis levità quoque detrimenda luci, honoris aut salutis lugere?

6. AUT POTERIT COMEDI INSULSUM, QUOD NON EST SALE CONDITUM? AUT POTEST ALIQUIS GUSTARE, QUOD GUSTATUM AFFERT MORTEM? — q. d. Crani salis defectum sensit natura palati, quid ni ego tot mala tam acerba, tam inimica, tam insipida nature sentiam, nisi sensus expertus sim, et plane stupidus? quid ni etiam sensum et acerbilitatem verbis exprimam, et qua possim ratione significem? Vel quia adeo fatuus et emotus mentis, qui venenum lubens glutiat, et mortem cum veneno trahit? Septuaginta hæc ad verba et consilia Eliphaz referunt, quæ, quod prudentiæ sale condita non fuissent, Jobi stomacho grata esse non poterant: sic illi reddunt, et si *βῆματα ἄναγρος, ἄναγρον, ἢ δὲ καὶ ἔφασι ποῖον βῆμα, ἐπὶ φάρυγι ἔχον τὰ βῆματα; aut est sapor in sermonibus vobis? q. d. Inspidos et insulsos cibos aversaris, et insulsos sermones et sine prudentiæ sale aut promptus effundes, aut male feriatu expicies? Certe, mi Eliphaz, qui sapit insipidos non amabit verborum cibos, quales sunt tui, sed sapidos et prudentiæ sale conditos.*

Quod enim sal conditis, hoc prudentiæ sermonibus, quin imo virtutibus præstat: quamobrem divinis juxta humanis testimonis commendata est prudentiæ symbolo honorato salis, et vero in eo maxime, quod a sale obveniat rebus sapor et gratia quedam jucunda et veluti perfectio, quæ pulchritudine omnes sua delectat; hinc sal communi omnium sensu apud doctos celebratosque scriptores significat *χάρη*, id est gratiam, seu venustatem, quam qui non habet dicitur *insulcus*, absque sale, invenustus: quemam vero esse potest in humana vita gratia et pulchritudo sine prudentiâ, quæ decor est vite et virtutis ipsius formositas? Et certum illa quidem in omni vite parte, et charitibus suis comitata rapit omnium animos ad amandum suum deum et prædicandum; sed in primis in congressu et commercio cum hominibus lucret maxime in sermone illius gratia unctio et moderato: quod S. Paulus faciendum gravissime prudentissimeque monuit, dum Colossenses instruit in hunc modum *Colos. iv, 6*: « Sermo vester semper in gratia sale sit et conditus. » (Que ne cui forte obscura videantur ob metaphoricam dicendi rationem, ut de prudentiâ loqui se ostenderet adjungit: « Ut sciatis quomodo vos oporteat unicuique respondere: » quasi ipsa prudentiæ virtus sit regula moderationis, doctrina honestatis, lux decoris; atque illuc forte Pythagoras, qui more divinarum litterarum symbolis utebatur lubens ut integumentis sapientiæ, retulit mo-

Vers. 6. Insulsa gustos refugit et venusta.

Quod sal conditis, hoc prudentiæ virtutibus.

Sal symbolum gratiæ et venustatis.

Prudentiæ salis sermones maxime condiciunt.

nitum illud suum, « Salem et mensuram ne pretereas, » ut prudentiam et decentem cum hominibus familiaritatem et amicitiam commendaret. Ex quibus patet quam docte et apte salis symbolo Job insipidam Eliphazi sententiam, et insulsam ejus monitionem, ne dicam an verius increpationem, redarguat atque perstringat, indicans illam non tantum discretionis sale destitutam, verum etiam mortifero calumnie veneno tinctam esse, cum subdit :

AUT POTEST ALIQUIS GUSTARE QUOD GSTATUM AFFERT MORTEM? — In Hebraeo est טעם בלתי אכילת in tes tayhan berir chalamuth, quod ita exponitur a recentioribus Hebraeis, si est gustus in albumine vitelli; alii cum Chaldaeo vertunt, num sapit saliva albuminis ovi? verum certius cum nostro ad verbum veres, num sapor est in saliva, id est gustatu (metonymice enim ejus precipuum instrumentum est saliva) doloris, vel vulneris, vel mortis? hebreum enim הליכות chalamuth compositum est ex הליך chol, id est dolore (quod verbum in poel dolore afficere aut vulnerare significat) et הליך moth, id est mors, q. d. Quod si homines tolerare non possunt, sed respuunt cibum insulsum; si indigne ferunt, clamantque, si cibum amarum aut mortiferum gustare cogantur; quanto potiori jure ego hebreo et gemo, qui non cibum insulsum, sed cibum mortiferum, non tantum summis labiis gustare, sed capere, et penitus exhaurire cogor. Potest hoc etiam exponi de improberis et calumniis, quas Job in suis afflictionibus sustinebat, quae quovis veneno mortifero acerbiora ipsi existebant: de quibus vide quae praeced. cap. vers. 15 et 21 annotavimus.

Vers. 7.

7. QUAE PRIUS NOLEBAT TANGERE ANIMA MEA, NUNC PRAE ANGSTIA CIBI MEI SUNT, — id est, non solum gusto rem insulsam atque mortiferam; sed eo miseriarum reductus sum, ut necessitate compulsus nullo in tantis angustiis vescar alio cibo quam illo, quem antea adeo horrebam, ut vel tangere nollem; quid ergo mirum, inquit, si in tanta rerum diversitate gemam? Septuaginta hic aliquid immutat, et aliquid praeterea addunt, dum versum hunc ita reddunt, οὐ δύναται γὰρ πάλιν σκεψάσθαι μεν ἢ ἐργεῖν. Ἐρίσαν γὰρ ἐπέ τὰ σπλάγχνά μου ὡς πρὸς ἄλλοτ, non potest enim cessare ira mea: Estorem enim video escas meas sicut est odor leonis. Quid scilicet dicitur ore leonis? juxta illud Martialis lib. VI ad finem :

Leoni huius odor est gravis.

Tam male Thais olet quantum non ora leonis.

Unde D. Ambrosius lib. VI Hexaem. cap. III loquens de leone : « Cibum, inquit, fastidit hesternum, et ipsas suas escas reliquias aversatur; » non aliam ob causam, nisi quia tam tetra odore ex suo halitu illas imbuat, ut eas nec repetere velit, nec sustinere possit. Huc ergo allusit Jobus cibos suos detestatus, q. d. E meis cibis non minus tetor odore quam ex ore leonis exhalat: foetet quippe leoni anima, quod et Plinius notavit lib. I,

cap. LIII, his verbis : « Anima leonis virus grave. contacta halitu ejus nulla fera attingit, citiusque putrescunt afflate reliquiae. »

Tropologie juxta lectionem Septuaginta recte dixeris leonem superbos homines referre, qui ceteris se praefereunt, et foetidum halitum per superba verba emittunt : quo respexit S. Augustinus in Annot. in Job, sic dicens : « Nam verba mea foetida sunt sicut leo vel propter superbiam, per quam jactantiae putent; vel propter quod amplectentes carnalia faecorem leonis habent, qui propriis verbis gaudent. » Proh quam pestilens hic halitus, quam tetrum exhalant haec verba odorem! contacta leonis halitu ceterae ferae non contingunt, ut ex Plinio mox dicebamus; nobis quoque ea respuenda quae superbiam sapunt; nobis quoque ea respuenda quae superbiam sapunt, et superbiorum pestilenti halitu sunt infecta.

Mystice S. Bernardus lib. I De Consid. ad Eug. cap. II, hunc locum sic exponit, quasi Jobus in typum peccatoris ex peccandi consuetudine obdurati lamentaretur : « Noli, inquit, nimis credere affectui tuo qui nunc est: nil tam fixum animo, quod neglecto et tempore non obsolescat. Vulneri vetusto et neglecto callus obducitur; et eo insanabile quo insensibile fit. Dicitur dolor continuus et acerbis diuturnus esse non patitur: nam si non aliunde extenditur, accessit cedat vel sibi: enimvero cito aut de remedio consolationem respiciet, aut de assidue stuporem. Quid non invertat consuetudo? quid non assiduitate duret? quid non usui cedat? Quantis, quod praeparantur nisi exhorrelant, usu ipso male in dulcem conversum est? Audi justum quid lamentetur super hujuscemodi: Quae prius tangere volebat anima mea, nunc praeparantur cibi mei sunt. Primum tibi importabile videbitur aliquid; successu temporis si assuescas judicabis non adeo grave, paulo post et leve senties, paulo post nec senties, paulo post etiam delectabit: ita paulatim in cordis duritiam itur: sic ille. Quem admodum nempe ventriculus male affectus eo progreditur, ut noxii cibi, quos sanus respuebat, soli ob intemperiem placeant; ita et aeger animus hominis, qui moestis cogitationibus pasci videtur, quae letus et alacer ne ad primos quidem motus admittat: et hoc modo Joannes a Jesu Maria locum hunc interpretatur; qui simul annotat statum hujusmodi non solum Jobi fuisse, sed ait se nosse plurimos similes Dei famulos adeo graviter affectos, ut proluxa consuetudine malorum vix aliquid nisi mestum mente pertractare possent. Unde recte dicitur consuetudo altera natura, quae videlicet fit quasi naturalis cibus, qui est ex genere suo naturae inimicus.

Pulchre etiam D. Gregorius lib. VII Moral. cap. VII haec verba, quae prius volebat tangere anima mea, nunc praeparantur cibi mei sunt, exponit de eo qui alienis malis compatitur, q. d. Olim, quando adhuc virtuti et perfectioni minus sedulo studebam, ab alienis malis ac miseris facile

Leoni factus habent qui verba superbia sunt profert.

Vers. 8. Sicuti fere semper ad mortem aspirant.

Constat indubie acerbis dolere.

oculos et mentem avertebam, neque aliis compatiebar; nunc autem postquam ad virtutem propius accessi, et alienis malis ex charitate compati, et proprias calamitates fortius suscinere didici : « Mis enim justi proficiens, inquit Gregorius, quae prius dum sola propria curaret ferro aliena fastidebat, et quae minus alienis compatiens convalescere contra adversa non poterat; cum ad toleranda proximi infirma se atrahit, ad adversa superanda convalescit, ita ut pro amore veritatis praesentis vite cruciatus tanto post fortius appetat, quanto prius infirma fugiebat. » Unde subdit :

8. QUIS DET UT VENIAT PETITIO MEA, ET QUOD EXPECTO TRIBUAT MIHI DEUS? — Vox optantis est, et a mortalitatis hujus vinculis absolvi postulantibus; quae mortis pia et immensa cupiditas propria et perennis semper fuit divinorum hominum et vere sapientium; quos videmus omnibus retro saeculis ut aviculas dolo inclusas e corporis inamena custodia evolare cupientes. Sic Exod. XXXII, 13, Moyses incredibili animi motu petit ostendi sibi faciem Dei. Sic Elias, qui ab aethere ignem evocabat, et legem dicebat pluvii, ac pro arbitratu caelum claudebat aperiebatque, tolli animam cupit, et ab ista valle plorationis discedere III Reg. XIX, 4 : sic Tobias, sic Abrahamus, ceterique viri pietate ac vite sanctimoniam illustres, cum huius illis inter peccatores mora omnis nimia videretur, hinc quam celerrime evolare cupiebant, et ob exilium prolongationem exploratione et lamentis omnia complebant, cum Davide incolatum suum nimium prolongari conquirentes Psalms. CXIX, 5. Sed post evangelium, cum Servator caelum prius clausum et obstructum feliciter aperuisset, et piorum desideria magis acuisset, patefaciens iis thesauris et caelestium bonorum abundantiam, quam morte et cruore suo nobis comparaverat, tum nimirum ardere cepit vehementius justorum emulanda cupiditas perfruendae gloriae Dei, et poliundae aeternitatis : tum vita cepit esse in fastidio, mors in desiderio; quae janua vitae beate futura videbatur, ut multi sint reperti, qui longiore in hoc mundo moram gens quoddam luctuosum acerbique martyrii esse putarent. In hoc genere clarissimum nobis desiderii sui documentum reliquit D. Paulus apostolus, dum vite peritiam dissolvi cupiebat, et ad Christum anhelans exclamabat Rom. VII, 24 : « Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus! » corpus mortis, ut vult D. Ambrosius, appellans universitatem vitiorum, omnigenas calamitates, et illadem incommo- dum ac miseriarum, quibus mortalis haec vita premitur et opprimitur: cujus sane status adeo est redundans periculis magnis, et cum primis miserandus, ut ipsi prope diuturnae morti equiparandus videatur. Quod cum probi et innocentes amantes intelligunt, et ipsi desiderium suum eo intendunt, ut evolent citissime ex hoc corpore,

quod vallum est interjectum, ne in gloria compatiebar; nunc autem postquam ad virtutem propius accessi, et alienis malis ex charitate compati, et proprias calamitates fortius suscinere didici : « Mis enim justi proficiens, inquit Gregorius, quae prius dum sola propria curaret ferro aliena fastidebat, et quae minus alienis compatiens convalescere contra adversa non poterat; cum ad toleranda proximi infirma se atrahit, ad adversa superanda convalescit, ita ut pro amore veritatis praesentis vite cruciatus tanto post fortius appetat, quanto prius infirma fugiebat. » Unde subdit :

9. ET QUI COEPIIT IPSE ME CONTRAT, SOLVAT MANUM SUAM, ET SUCCIDAT ME. — Pergit instanter petere celerrimam et vite finem, quasi nimirum mitior videretur celer interitus quam prolixus: quod iis qui merent familiare est, ut scripsit afflictus ille :

Mitius ille perit subita qui mergitur unda, Quam sua qui liquidis brachia lassat aquis.

Cui consonat illud Aeschylus :

Κρίσανος γὰρ εὐδαίμων θανάτῳ, ἢ τὰς ἀπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς; Nam semel scitus mori, Quam trahere miseris vita quot numerat dies.

Quod autem ait, solvat manum suam, translatio est ab iis qui manum vinculam habent : nam quamdiu vincata est aut ligata nihil agere possunt; id quoque Dei clementiam commendat, quasi manum quae ferit elementis vinculo habeat religatam, opusque sit eam absolvere, si velit interficere. Huc ergo dicit : Soluta manu conficiat aut succidat me : nihil enim aliud optabat, quam cito finire vitam, quam et tunc aegre trahebat, et peccandi periculo expositam timebat.

Mystice et arcano sensu Jobus hic a Deo petit in virtute consummari, q. d. Qui me itibus dolare et eformare cepit donec perficiat, et statutam et imaginem virtutis perfectissimam in animo meo effinxerit, ultimamque manum operi imposerit, ab itibus non cesset : sicut enim faber ferrarius malleo et igne ferrum domat, et ex arte ad formam sibi propositam affingit; non aliter Deus noster humanum cor, quantumvis ferreum et adamantinum, dolorum et afflictio-

Vers. 9. Celer interitus longo praestat.

Deus virtutem in nobis per sagella perficit.

tienter erumnas suas sustinere, ac sine culpa vel crimine diem suum obire possit. Justa profecto timoris causa, quam lubet aliquanto pensicula-tus expendere, ut periculum nostrum exemplo Jobi exactius considerantes, salutarem Domini timorem, quo solo tuti sumus, animo concipiamus; circumstant nos salutaris pericula quotidiana, furit dæmon, et nunquam intermissa crudelitate in caput nostrum imminet, volitant furie insaturabiles, et ubique tentationes excitant, pedem movere non possumus, quin occupet laqueus, et iret fiat; obcæcat nos carnis amor et blandissimæ voluptates, nec memores esse Dei sinunt; lites, morbi, clades, invidiæ nos conturbant; circumfusi tenebris in dubio veluti mari jactantur; regnant ubique doli, circumscriptiones, atroces in honos calumnias, funesta bella, exempla vitiorum, omnium prope hominum studio consecrata. Inter hæc omnia ponamus ante oculos nostros hinc lethale crimen, quo nullum znajus et nocentius est malum, inde humanam imbecillitatem in vitium pronam atque scelus; mille deinde et mille moventia, quæ nos circumstant, et sic impellunt ad peccandum, ut portenti non absmille videatur, si quis possit sine lapsu et ruina consistere. Quis ergo sanus et judicio præditus in his tot et tantis periculis non salutis naufragium metuit?

Vide S. Carp. Placet hoc periculum, quo magis caveamus, exemplo illustrare. Carpus olim, quem divino viso Deus ad virtutem et religionem instructat, ut refert S. Dionysius Areopagita *Epist.* 8, puteum vidit inferorum late patentem fumantemque, cujus in fundo teterimus fuere bellua, quæ hominum vitam et cruorem sitirent; ad os autem illius voraginis duo visebantur homines lapsabundo vestigio in lubrico loco, qui nisu minimo et impulsione in eas fauces miseriarum dejeci facillime potuissent. Quasi in tabula vis coloribus vita in eo nostra pieta videtur: in ora sumus Erebi æstantis et aperti tam lubrico vestigio, ut pondere ipso nostro absque ullius impulsione cadamus. Quantum igitur periculum nobis impendat in acumine ipso peccati constitutus? Itaque D. Bernardus *serm.* 85 in *Cant.* cum regii Vatis illud attulisset *Psal.* cxvii, 13: *Impulsus, eversus sum ut caderem*: « Quæris, inquit, quis ille impulsor? non est unus: impulsor diabolus est, impulsor mundus, impulsor homo, » etc. Pergit autem pluribus ostendere tantam esse hominum imbecillitatem aut veordiam, ut sibi quisque sit ruina causa, et sine alio impellente se miserime ultro præcipitet. Quid igitur fiet, cum tam multi eversores objiciantur? Et quidem sæpe visum est, cum plurimi, qui plenis veluti velis ad beatam vitam navigabant, sine turbinibus ullis securi, sine tempestate quieti, per se naufragium in ipso portu facerent. Exponit id venuste gravis Tertullianus *De Anim.* cap. 11 sic scribens: « Navigia longe a Caphareis

saxis, nullis depugnata turbinibus, nullis quasata decumanis, adulante flatu, labente cursu, lætante comitatu, intestino repente percussu cum tota securitate desidunt. » Vix dici potest quam fluctuet voluntas, quamque incerta et ubique mobilis inconsideratissima levitate polius ad malum quam ad bonum rapiatur; adeo pauci reperuntur, qui velut in Simonideo quadro firmi stabilesque hereant: quare Isidorus *Pelusiota lib. II Epist. epist. 126 ad Timoth.*: « Time, inquit, ne ascendas; » et subdit causam eleganter, *υβρίαι γάρ ποτ' εν ἀδράστους τῶ ἀγῶνι, καὶ ὀδύνας κατασπίνουσιν ὁρῶντας υβρίας, temulentum est enim quodammodo inter mortales bonum, et nemine etiam concitante vix consistit*: vult significare, nihil esse facilius quam averti a bono, labi, errare et flagitium concipere; ut non sine causa monuisse videatur esse timendum. Quæ fuit mens atque consilium S. Hieronymi *epist. 22 ad Eustoch.*: « Nolo tibi venire superbiam de proposito, sed timorem: auno incedis auro, latro tibi vitandus est; » et paulo post subdit: « Magnis inimicorum circumdamur agminibus: hostium plena sunt omnia. »

Quare meo judicio est subtile et periculosissimum illud genus tentationis, tentationem non timere, et sibi quendam statum polliceri diuturnam quietis et tranquillitatis, quem nullæ res adversæ, nec conscientie dampnum, nec divinas legis violandæ periculum labefactet: hoc nimirum agit dæmon, hoc studet artificio elaborato et callido, in hoc speciem veteratorie artis suæ malitiæque ponit, ut nos securos efficiat nihilque metuens: quo genere machinæ multos alioqui sapientia nobiles et claros antea viros evertit. Id egregie animadvertit S. Augustinus *Hom.* 46 ex 50, et tanquam Sibyllæ folium verissimum hoc dictum nobis reliquit: « Facit hostis securos, quos cupit esse captivos: » sumptum est illud a disciplina militari, et est commune stratagemata, quo incauti et securi periculorum miserime et periculosissime obruantur. Quo magis præceptum illud *Emilii Probi* omnium in animis esse debet, « Nihil in bello oportere contemni, nec sine causa dici, matrem timidi flere non solere: » id nusquam verius, quam spiritali in militia esse cognoscitur, semper enim hostis in lateribus est, et Numidarum in morem cum evolasse putes, et a campo atque regione digressum, novus occurrit: heret in speculis, plægæ locum, inferendæ cladis horam designat paulo post furiosissime involaturus. Qua de re S. Hilarius in *Psal.* lxxiii, sic admonet: « Ad doctrinam celestis eruditionis pervigilem curam fidei impendere admodum, timere insidiantem semper hostem, ne incautam securitatem nostram ipse in speculis positus incurset. » Illud idem vidit S. Ambrosius *De Parad.* cap. iv, et sapienter usus monito Servatoris, qui *Matth.* xxv, 13 apostolis dum jam eruditus aiebat: *Vigilate*; contendit, nemine etiam perfectiorem, nisi vigilaverit, sui debere esse securum.

Volantia, in motu magna inconstantia.

Nemo diu fortis.

Periculosissima tentatio, non timere tentationem.

Antea te vitæ moris et virtutis non prævidendum.

In militia præsertim spiritali semper timenda insidia.

Vers. 12. S. Job non solum carum meo, ut afflictiones meas non sentiam; fortitudo enim lapidum sine sensu est; fortitudo autem hominis est cum sensu eorum quæ noxia sunt; hinc, quantumcumque ratio mortalium hominis fortis sit, necesse tamen est, ut ex parte

Neque vero est, quod quisquam palmas numeret suas atque victorias, et quasi liber ac solutus ab omni periculo ea se reglorietur, ut decorum filii, quos Pindarus *ἄσπιδος, inalterabiles* appellat; hinc idem S. Ambrosius *II Apol.* cap. iii, breve, sed aureum dixit verbum: « Nemo diu fortis est. » Cum ea semel ficta et ementita securitas mentem occupavit arma defluunt e manibus, remittitur animi contentio, languor succedit, aditus hosti aperiuntur. B. Macarius, vir notæ sanctimonie, multus est in prodendis eorum hominum exemplis, qui cum multa et miranda præstitissent, tandem illius a callido inimico, et tentatione superati, deinde in scelus perditumque ceciderunt: inter alios, *Homil.* 27, quemdam ait, qui quo tempore impii tyranni vexarent Ecclesiam, et igneo quodam furore grassarentur, captus fuit, in equale positus, et post multos et acerbissimos cruciatus, quos Dei causa pertulerat, tandem in carcerem conjectus fuit: ubi cum illi ut fortissimus Dei athlete fidei causa et religionis virgo ministraret, quæ a Macario dicitur *καρνακή, carnalicia*, religioni mancipata, orta inter eos familiaritate miser in stuprum est delapsus. Ille ignis ferrique victor, mundi prope mortisque dominus, in ipso carcere, sub ipsa martyrii palma et triumpho, prope in introita sempiternæ gloriæ, cum securus esse videretur corruat, et indigno se flagitio contaminavit. Ergone martyr, qui uncas ferreos, ignes, equuleum generosissime tolerat, in squalore carceris et ærumnis libidinis aculeo victus fuit; in inter homines, rebus ad votum fluentibus, in gynæceo, in virginum et matronarum familiaritate nullam tentationem metuas, te securum putes? D. Prosper Aquitanus *lux lib. II De Vocat. Gent.* cap. xxviii, pulcherrimum et salutare monitum in hanc rem protulit: « In præsentis agonis incerto, ubi tota vita tentatio est, et ab insidiantis superbia nec ipsa est tuta victoria, mutabilitatis periculo non caretur. » Hoc illustrat exemplo S. Petri, qui cum magno ardore ferretur ad dura omnia pro Domino subeunda, quassu tamen violente et inopine tentationis conceidit, ne quis deinceps viribus suis et antea te vitæ præfideret; itaque sancti omnes hanc securitatem vacuam metus et religiosæ cautionis periculosissimam esse ducunt, et omni studio fugiendam, ut teporis fontem et prænantiam calamitatis: quare non immerito S. Job post tam præclaras de diabolo victorias adhuc sibi diffidens clamat: « Quæ est enim fortitudo mea, ut sustineam? » etc.: atque hoc ipsum amplius amplificans subjungit:

12. NEC FORTITUDO LAPIDUM FORTITUDO MEA: NEC CARO MEA ENZA EST, — q. d. Certe nec saxum sum, nec æneus, ut afflictiones meas non sentiam; fortitudo enim lapidum sine sensu est; fortitudo autem hominis est cum sensu eorum quæ noxia sunt; hinc, quantumcumque ratio mortalium hominis fortis sit, necesse tamen est, ut ex parte

carnis experiat sensum doloris; atque per hoc eliditur increpatio Eliphazi, qui B. Jobum tristitia arguebat: etsi enim Job inneset fortitudo mentis, aderat tamen ex parte carnis veterens sensus doloris, quem tristitia sequebatur. Similiter etiam per hoc confutatur opinio stoicorum, dicentium sapientem non tristari, cujus opinionis Eliphaz fuisse videtur. Beatus autem Job, ut notat D. Thomas, defendere intendit, sapientem quidem tristari, sed per rationem ita tristitiam moderari, ut propter eam nihil se dedecens decernat faciat; quod etiam peripatetici docuerunt. Job igitur his verbis imbecillitatem suam ipse agnoscens prædicavit in posterum mortalibus, ne sibi nullus unquam in tot adversitatibus insensibilitatem potius quam veram hominis, etsi natura imbecillis, patientiam inesse arbitraretur. Quo quidem et divina gratia, quæ nostram adjuvat infirmitatem, magis commendatur; et hominis a Deo adjuti virtus gloriosior ostenditur, et fortius cæteris mortalibus atque efficacius præberet exemplum patientiæ, cui nemo nostrum, quo minus imitari aut possit, aut debeat, aut velit, jure imbecillitatis humane prædictæ excusationem. Observat hic Joannes a Jesu Maria, nonnullos fortissimos Dei cultores ita severe interdum in hæc vita cædi ac si aenei forent aut lapidei, quod ad invictissimam divinæ gratiæ vim prodendam mirifice conferre dicit; neque obstat, quod moriem cupiant et predeunt: sicut enim Jobi patientiam et longanimitatem minime detrivit ejusmodi optatum aut præcatum, ita neque istorum. Sed non omnes, inquit, capiunt verbum hoc: qui potest capere capiat. De electorum autem ac reproborum fortitudine vide pulchre ac fuse S. Gregorium *lib. VII Moral.* cap. viii et seq.

13. ECCE NON EST AUXILIUM MIHI IN ME: ET NECESSARI QUOQUE MEI RECESSERUNT A ME. — Quo me veram, inquit, nescio, nam neque ego mihi possum opem ferre, neque vero illam ferunt amici, a quibus desertus sum: pro voce *necessarii* in Hebræo est *רושית tushiah*, id est *essentia*, seu substantia, vel sapientia, vel consilium et ratio, quæ scilicet res et essentia subsistunt, a radice *יש, iseh*, quod significat *est, q. d.* Essentiales mei amici et necessarij cognati et consilii recesserunt a me, vel essentia recessit a me, mea sapientia, ratio, etc. Docerunt hic in primis nihil esse in nobis ipsis, aut externis humanisque rebus, in quo certo possumus confidere, spemque reponere; quod, nisi lemam in oculis haberemus fœdam et tenebrosam, sine dubio animadverteremus: quid enim homo est, aut quid potest? loquatur ipsa natura, et confundat superbi animam inanissimam opinionera et tumorem, si quis sit, qui sibi aliquid magni esse videatur: homo ex nihilo subito emittit obstetricante manu Dei, in nihilo prosapia ejus, in nihilo ut proprio insidet, in eodem vis illius omnis atque potentia, et si breviter definire lubet, homo est nihil imbecilli-

Jobi patientia non est insensibilitas.

Deus permittit quosdam sanctos su tribulati ac si essent aenei.

Neque in nobis neque in rebus externis confidendum.

Homo est se nihil potest.